

#TarkkaFyrkka Materiaalipankki

 asiakastieta

 NUORTEN
AKATEMIA

#TarkkaFyrkka - Materiaalipankki

#TarkkaFyrkka -materiaalit johdattavat pohtimaan omaa rahankäyttöä, taloudenhallintaa ja sitä, mitä voi käydä, jos laskuja ei maksa ajoissa. Osallistavat tehtävät johdattavat myös velkaantumisen ja rahahuolien sekä näihin liittyvien tunteiden käsittelyyn ja raha-asioista puhumiseen. Tehtävien tarkoituksena on ennaltaehkäistä nuorten ylivelkaantumista ja maksuhäiriömerkintöjen syntyä.

Materiaaleista voi poimia yksittäisiä tehtäviä tai muodostaa oppituntikonkaisuuksia. Suurin osa materiaalien sisällöistä on ilman erityisiä välineitä käyttöön otettavia tehtäviä. Muutamaa tehtävää varten on valmistettu tulostettuja materiaaleja etukäteen.

Materiaalit on tuotettu Nuorten Akatemian pitkäaikaisessa yhteistyössä Suomen Asiakastieto Oy:n kanssa.

Materiaalit:

#TarkkaFyrkka – rahahuolia -materiaali 9. luokkalaisille sisältää kolme 5–20 minuuttia kestävästä tehtävästä, jotka soveltuvat yhdeksäsluokkalaisille tai suunnilleen saman ikäryhmän vapaa-ajan toimintaan.

#TarkkaFyrkka – rahahuolia? -materiaali toisen asteen opiskelijoille sisältää seitsemän 5–25 minuutin pituista tehtävää. Tehtävät soveltuvat paitsi toisen asteen opiskelijoille, myös muille alle 30-vuotiaille nuorille.

[#TarkkaFyrkka -sarjakuvatyoöpajan materiaali](#)

TarkkaFyrkka -tehtävät 9.-luokkalaisille

TarkkaFyrkka-tehtävät tukevat rahankäytön käsittelemistä nuorten kanssa. Materiaali sisältää kolme 5–20 minuuttia kestävästä tehtävästä, jotka soveltuvat yhdeksäsluokkalaisille tai suunnilleen saman ikäryhmän vapaa-ajan toimintaan. Talouden tasapaino -tehtävä edellyttää tehtävämateriaalin valmistelua etukäteen.

1. Minä rahankäyttäjänä

Kesto: 5 min

Mitä tarvitaan: post it -lappuja, kyniä

Oppilaat ohjeistetaan kirjoittamaan post it -lapulle yksi sana, joka kuvaa heitä rahankäyttäjinä. Laput kerätään taululle, luetaan ja keskustellaan niistä.

2. Tietoisku-tietovisa

Kesto: 15 min

Mitä tarvitaan: Muistiinpanovälineet vastauksille; vaihtoehtoisesti tietovisapohja, esim. Kahoot

Oppilaat vastaavat tietovisakysymyksiin. Vastausten läpikäynnin yhteydessä luetaan aiheeseen liittyvä tietoisku.

Kysymykset:

1. Milloin oman talouden ajattelu on ajankohtaista?
 - a) Kun asun omillani
 - b) Kun minulla on omia tuloja
 - c) Kun olen täysi-ikäinen
 - d) Tällä hetkellä

Vastaus: d (tällä hetkellä). Oman talouden ajattelu on tärkeää kaikissa mainituissa vaiheissa mutta on tärkeää huomata, että oman talouden

ajattelu on ajankohtaista jo nyt, koska sen kanssa on ollut päivittäin tekemisissä jo ennen täysi-ikäisyyttä.

2. Kuinka paljon lainaisit kaverille rahaa?
 - a) alle 5€
 - b) 5–10 €
 - c) 10–20 €
 - d) yli 20 €

Vastaus: TarkkaFyrkka -kyselyn mukaan nuorten mielestä sopiva summa lainattavaksi on 5–10 €. Lainattavan summan tulee olla sen kokoinen, että se sopii omaan rahatilanteeseen eikä ole kaverille liian suuri takaisin maksettavaksi.

3. Miten voi osoittaa luotettavuutta raha-asioissa?
 - a) Lupaamalla maksaa lainat ja laskut
 - b) Olemalla hyvä kaveri
 - c) Talousosaamisen ammattitiedolla
 - d) Halulla ja kyvykkyydellä maksaa lainat ja laskut

Vastaus: d (halulla ja kyvykkyydellä maksaa lainat ja laskut). Lupaukset, hyvä kaveruus ja ammatti-osaaminen eivät vielä kerro siitä, että ihmisellä on todella halua ja kyvykkyyttä maksaa otetut lainat takaisin tai maksaa kertyneet laskut. Erilaisia sopimuksia, kuten vuokrasopimusta ja puhelinliittymää hankkiessa tarkistetaan yksilön luotettavuus eli luottotiedot. Tarkistukset yhteydessä selviää, onko ihmisellä puhtaat luottotiedot vai löytyykö maksuhäiriömerkintöjä. Omalla talousosaamisella voi huolehtia luottotiedoista. Esimerkiksi laskut ja vuokra tulee maksaa ennen muita ostoksia ja luottoa on hyvä ottaa vain tositarjoitukseen ja oman takaisinmaksukyvyn mukaisesti.

4. Mistä maksuhäiriömerkintä voi tulla?

- a) Välittömästi laskun unohtamisen jälkeen
- b) Useasta samaan aikaan unohdetusta laskusta
- c) Hitaasta velan takaisinmaksusta
- d) Usean maksuhuomautuksen seurauksena

Vastaus: d (usean maksuhuomautuksen seurauksena). Maksuhäiriömerkintä ei tule koskaan yllättäen. Laskuttaja lähettää useita maksuhuomautuksia, joissa kerrotaan mahdollisesta maksuhäiriömerkinnästä. Tässä vaiheessa on kuitenkin vielä mahdollisuus neuvotella maksusta. Maksuhäiriömerkinnän tarkoituksena on pysäyttää henkilön velkaantuminen, vaikka se hankaloittaaakin elämää monella tapaa.

5. Miten maksuhäiriömerkintä hankaloittaa luotettavuutta raha-asioissa?

- a) Asunnon vuokraaminen hankaloituu
- b) Työn saaminen hankaloituu
- c) Pankki- ja luottokortteja ei voi saada uusia
- d) Luottotiedot on menetetty seuraavaksi 2–4 vuodeksi

Vastaus: Kaikki ovat oikeita vastauksia. Lisäksi maksuhäiriömerkintä voi hankaloittaa puhelinliittymien avaamista, osamaksulla suoritettavien hankintojen saamista ja opintolainan saamista. Maksuhäiriömerkintä hankaloittaa huomattavasti elämää. Esimerkiksi vuokra-asuntoa on vaikea saada, jos ei myönnetä kotivakuutusta. Lisäksi vuokranantajat toivovat takaajaa, jota kaikilta ei löydy helposti omasta lähipiiristä. Vaikeuksien kanssa ei kuitenkaan tule jäädä yksin vaan apua on saatavilla esimerkiksi kunnan velkaneuvonnasta.

3. Talouden tasapaino

Kesto: 20 min

Mitä tarvitaan: Tehtäväkortit, joissa jokaisessa on pätkä tarinaa, pohdintakysymys ja vastaustilaa; kyniä

Oppilaat pohtivat pienryhmissä vastauksia tarinan tilanteisiin vastaamalla tehtäväkorttinsa pohdintakysymykseen. Tehtävän ohjaaja voi auttaa jumitilanteissa. Lopuksi vastaukset esitellään ja puretaan yhdessä.

Oonan tarina ja tarinankohtiin liittyvät pohdintatehtävät. Ensimmäinen osa tarinaa tulee kahdelle ryhmälle (1. ja 2. kysymys) ja toinen osa kahdelle (3. ja 4. kysymys). 3. ja 4. kysymyksen voi myös antaa useammalla ryhmälle mietittäväksi, koska ne ovat hie- man vaativampia kuin 1. ja 2.

a) 18-vuotias Oona opiskelee lukion viimeistä vuotta. Oona on kotoisin pieneltä paikkakunnalta, mutta muutti kaupunkiin lähemmäs lukiotaan täytettyään 18 vuotta. Kuukausit- taisten menojen määrä yllätti Oonan, koska hän ei ollut varautunut siihen, miten tulojen ja menojen kanssa tasapainotellaan. Hänen tu- lee huolehtia kaikista laskuista, hankinnoista ja vuokra-asumiseen liittyvistä kuluista. Oona on ennen omaan kotiin muuttamista harjoitellut rahankäyttöä saamalla viikkorahaa ja

pieniä summia palkkioksi kotona tehdyistä töistä. Oona on myös ollut kaksi aikaisempaa kesää töissä kahvilassa.

1. Listatkaa ylös kaikki keksimänne menot, joita ajattelette omillaan asuvalla Oonalla olevan.

2. Listatkaa ylös kaikki keksimänne tulot, joita Oonalla voisi olla.

b) 18-vuotias omillaan asuva ja lukion viimeistä vuotta opiskeleva Oona huolehtii kuukausittaisesta taloudestaan itse. Oonan kuukausittaiset tulot muodostuvat pääasiassa opinto- ja asumistuesta, viikonlopputöistä sekä vanhempien pienestä rahallisesta tuesta. Oona on kuitenkin vähemmän tietoinen menoista, jotka vaihtelevat kuukausittain. Oona ei muista missä kuussa tulee mikäkin lasku ja eikä listaa menojaan, minkä vuoksi hän ei osaa suunnitella kuukausittaista budjettiaan. Oona ei myöskään tiedä, missä järjestyksessä laskut olisi hyvä maksaa. Hän tekee hankintoja usein mielihalujensa mukaan, eikä siksi pysähdy aina miettimään mikä on todella tarpeellista. Oonalla on tiukka opiskelijabudjetti, joten hän ajattelee, että hänen ei kannata säästää koska pienet summat tuntuvat turhilta. Oona käyttää pienetkin summat kuukausittain mieluummin mielihaluihinsa.

3. Listatkaa ylös tapoja, joiden avulla Oona voisi seurata rahankäyttöään

4. Listatkaa ylös tapoja, joiden avulla Oona voisi säästää rahaa kuukausittain

Tehtävän purku: käsitellään yhdessä purkukysymyksiä ja muodostetaan loppuksi oppimisjana

Purkukysymykset:

- Miltä menojen ja tulojen listat vaikuttavat?
- Mitä voi tehdä, kun menojen lista ylittää tulot? (tarve vs. halu)
- Miksi kannattaa seurata talouttaan? (rahankäytön arviointi/seuranta, varautuminen)
- Miksi säästäminen on tärkeää? (häätävara; ennemmin säästäminen, kuin velaksi ostaminen)
- Mitä talousongelmista voi seurata?

Oppimisjana:

- Oppilaat seisovat janalla ja liikkuvat eteenpäin (samaa mieltä) tai taaksepäin (eri mieltä) sen mukaan, miten he kokevat seuraavat väittämät
- Sain uusia ajatuksia raha-asioiden miettimiseen

- Sain ajatuksia oman talouden suunniteluun
- Raha-asioiden miettiminen on tärkeää
- Opin ainakin yhden uuden asian

TarkkaFyrkka -tehtävät toisen asteen opiskelijoille

TarkkaFyrkka-tehtävät tukevat oman taloudenhallinnan pohdintaa ja opettavat, mitä voi käydä, jos laskuja ei maksa ajoissa. Osallistavat tehtävät johdattavat velkaantumisen ja rahahuolien sekä näihin liittyvien tunteiden käsittelyyn ja raha-asioista puhumiseen. Tehtävät soveltuvat paitsi toisen asteen opiskelijoille, myös muille alle 30-vuotiaille nuorille.

Materiaali sisältää seitsemän 5–25 minuutin pituista tehtävää. Lasku maksamatta? -tehtävässä tarvitset etukäteen tulostetut tehtäväkortit ja Puheeksi ottamisen malli -tehtävässä etukäteen ladatun diaesityksen.

1. Tehtävän nimi: Tietovisa

Kesto: 10 min

**Mitä tarvitaan: Visakysymykset, muis-
tiinpanovälineet**

Osallistujat vastaavat tietovisakysymyksiin ja vastaukset käydään yhdessä läpi.

Kysymykset:

1. Kun minulla ei ole tarpeeksi rahaa maksaa laskua eräpäivään mennessä niin:

- a) Odotan, että saan rahaa ja maksan laskun myöhässä
- b) Pyydän velkojalta lisääaikaa laskun maksamiseen
- c) Lainaan rahaa joltain
- d) Jätän häpeissäni maksamatta

Vastaus: Tässä tehtävässä esitetään useita mahdollisia vaihtoehtoja, joista B ja D ovat kannatettavimpia. Ensisijaisesti kannattaa aina pyytää lisääaikaa laskun maksamiseen, mutta jossain tapauksessa voi olla ok lainata rahaa. Jos laskua ei maksa ollenkaan tai ajoissa, tulee se pidemmän päälle kalliiksi.

2. Kuka on velkoja?

- a) Valtio
- b) Ulosottomies
- c) Alkuperäisen laskun lähettäjä
- d) Perintätoimisto

Vastaus: C. Velkoja on aina se, joka on alun perin lainannut rahaa tai tarjonnut palvelun/ tuotteen, eli alkuperäinen laskun lähettäjä.

3. Milloin tulee maksuhäiriömerkintä?

- a) Kun saan maksumuistutuksen
- b) Perintätoimiston kirjeen jälkeen
- c) Kun lasku on mennyt ulosottoon, etkä pysty maksamaan sitä
- d) Kun minulla on monta laskua, joita en ole maksanut

Vastaus: C

4. Maksuhäiriömerkintä voi vaikuttaa negatiivisesti:

- a) Opintolainan saamiseen
- b) Verkkopankkitunnuksen saamiseen
- c) Asunnon saamiseen
- d) Asumistuen saamiseen

Vastaus: A ja C. Maksuhäiriömerkintä ei vaikuta yhteiskunnan maksamiin tukiin. Jotkut pankit eivät myönnä opintolainaa sellaisille henkilöille, joilla on maksuhäiriömerkintä.

5. Mikä on maksuhäiriömerkinnän idea?

- a) Estää rikoksia
- b) Pelastaa velkainen henkilö veloistaan
- c) Työnantaja voi selvittää, onko minulla rahaongelmia
- d) Estää velkaongelman kasvaminen

Vastaus: D. Maksuhäiriön tarkoitus on lopettaa ylivelkaantumisen kierre.

6. Mikä näistä on perintätoimisto?

- a) Lowell Suomi Oy
- b) Intrum Oy
- c) Perintäritari Oy
- d) Tehoperintä Oy

Vastaus: Kaikki ovat oikein. Perintätoimistoja on paljon.

2. Tehtävän nimi: Lasku maksamatta?

Kesto: 25 min

**Mitä tarvitaan: Tehtäväkortit
(tulostettavissa täällä)**

Tehtävä suoritetaan pienryhmissä. Jokaisella ryhmälle jaetaan tehtäväkorttisesti. Tehtävässä on kolme osaa. Tehtävä etenee seuraavasti:

1. Ensimmäisessä osassa ryhmät yhdistävät käsitteet ja selitteet. Aikaa on 3 minuuttia. Kun ryhmät ovat valmiita, vastukset käydään yhdessä läpi.
2. Toisessa osassa ryhmät laittavat käsitteet aikajanalle ja tarkastelevat sitä, mitä tapahtuu ja missä järjestyksessä. Aikaa on 3 minuuttia. Kun ryhmät ovat valmiita, vastukset käydään yhdessä läpi.
3. Kolmannessa vaiheessa ryhmät käyttävät Pelasta tilanne -kortteja. Ryhmillä on minuutti aikaa miettiä, mihin kohtiin ne voisi aikajanalla asettaa. Kun ryhmät ovat valmiita, käydään yhdessä läpi kohtia, joissa kannattaa olla yhteydessä velkojaan ja sopia maksusta ennen kuin tilanne pahenee.

3. Tehtävän nimi: Keneltä pyydän apua?

Kesto: 5 min

Mitä tarvitaan: Post it -lappuja, kyniä

Tehtävän tarkoitus on herätellä miettimään, onko omassa elämässä joku tai joitakin tahoja, jotka auttavat tarpeen tullen. Tehtävä etenee seuraavasti:

1. Ohjaaja pyytää jokaista osallistujaa ottamaan yhden post it- lapun, miettimään aluksi hetki hiljaa itsekseen ja kirjoittamaan sitten lapulle se henkilö tai taho, jolta hän pyytäisi apua, jos hänellä olisi taloudellisia huolia. Lapulle ei ole pakko kirjoittaa henkilön nimeä ellei halua, esim. "sisko" riittää.
2. Ohjeistetaan jokaista tuomaan oma lappunsa seinälle.
3. Ohjaaja käy laput läpi ja/tai kommentoi vastauksia lyhyesti. Huom! Vastauksien läpikäymisessä kannattaa olla mukana sekä huumoria että sensitiivisyyttä. Mikäli joku on vastannut esim. "en tiedä" tai "en keneltäkään", keskustelkaa yhdessä siitä, mistä apua voisi saada.

4. Tehtävän nimi: Keskusteluharjoitus parin kanssa

Kesto: 7 min

Mitä tarvitaan: Muistiinpanovälineet

Keskusteluharjoituksessa pohditaan sitä, miltä rahavaikeudet tuntuvat. Tehtävä etenee seuraavasti:

1. Osallistujat jaetaan pareihin tai kolme ryhmiin.

2. Ohjaaja lukee seuraavan tilanteen:

"Olet opiskelija ja asut vuokra-asunnossa. Tulosi ovat niin pienet, että tilisi on tyhjä, kun olet maksanut vuokran ja käynyt kaupassa. Lisäksi sähkö-, puhelin- ja vakuutuslaskut pitäisi maksaa. Olet jättänyt jokusen laskun maksamatta tai maksanut niitä myöhässä, etkä uskalla avata postiluukusta putoavia kirjeitä. Yrität olla ajattelematta asiaa ja jatkaa elämää tavalliseen tapaan."

3. Parit tai ryhmät ohjeistetaan pohtimaan yhdessä, millaisia tunteita ja ajatuksia kyseisessä tilanteessa herää. Oikeita tai vääriä vastauksia ei ole.

4. Keskustelun ollessa vaikeaa voi ohjaaja kannustaa antamalla esimerkkejä: esim. "Voisitko kuvitella olevasi tilanteessa surullinen/hämmmentynyt/pettynyt? Miksi/Miksi et?" tai "Yksi mahdollinen ajatus voisi olla: pelkään, että kohta kaikki saavat tietää minun olevan rahaton."

5. Parit tai ryhmät kirjaavat paperille vähintään viisi erilaista tunnetta tai ajatusta.

6. Purku: Paperille kirjatut ajatukset käydään koko ryhmän kanssa läpi. Erosivatko vastaukset toisistaan? Millaista oli koettaa asettua esimerkkihenkilön asemaan? Oliko vastausten keksiminen helppoa vai vaikeaa, ja mistä se voisi johtua?

5. Tehtävän nimi: Ryhmäkeskustelu: Paras tapa auttaa?

Kesto: 5 min

Mitä tarvitaan: Muistiinpanovälineet

Tehtävässä herätellään keskustelua erilaisista auttamistavoista sekä auttajan omien henkisten ja taloudellisten resurssien huomioimisesta. Tehtävä etenee seuraavasti:

1. Osallistujat jaetaan keskusteluryhmiin.

2. Tutustutaan Milon tarinaan:

"Paras ystäväsi Milo on vaikeuksissa. Hän on myös kämppäkaverisi. Hän on jo käyttänyt koko opintotukensa ja pienen palkkansa, eikä voi maksaa omaa osuuttaan yhteisen asuntonne vuokrasta. Hänelle on kertynyt muitakin laskuja, joita hän ei pysty maksamaan, mm. joukkoliikenteen sakkomaksu. Milo ei ole kertonut maksamattomista laskuista kenellekään. Hän ei halua pyytää lainaa vähävaraiselta äidiltään, vaan pyytää sitä sinulta. Et haluaisi lainata. Olet huolissasi Milosta."

3. Ryhmät miettivät, auttaisivatko he Miloa. Miksi, miksi ei? Millä tavalla he auttaisivat? Vastaukset kirjoitetaan lyhyesti paperille.

4. Ajatuksia jaetaan yhteisesti. On hyvä nostaa esille huomio siitä, että rahan lainaaminen ei useinkaan ole paras keino auttaa kaveria, vaikka tämä sitä toivoisikin. Se voi pikemminkin johtaa velkakierteeseen.

6. Tehtävän nimi: Puheeksi ottamisen malli – miten puhua vaikeista asioista?

Kesto: 10 min

Mitä tarvitaan: Power Point -esitys (ladattavissa täällä)

Tehtävässä opetellaan puheeksi ottamisen malli, jota voidaan käyttää hankalaa keskustelutilannetta lähestyessä. Tehtävän vetäjän kannattaa tutustua esitykseen etukäteen. Esitystä käydään yhdessä läpi: ensin tutustutaan malliin ja sen jälkeen Paras tapa auttaa? -tehtävän Milon tilanteeseen esimerkkinä puheeksi ottamisesta. Osallistujia voi muistuttaa siitä, että omien tunteiden huomaaminen ja ymmärtäminen auttaa silloinkin, kun itse pitäisi pyytää apua. Lopuksi keskustellaan yhdessä siitä, millaisia ajatuksia malli herättää.

Malliin tutustumisen apuna voidaan käyttää seuraavia kuvailuja ja esimerkkejä:

Motiivi eli syy

- Mieti, miksi haluat puuttua ystäväsi tilanteeseen ja ottaa asian puheeksi. Haluatko,

että Milo voi paremmin vai oletko huolissasi lähinnä omasta tilanteestasi kämppiksenä? Yritä perustella puuttuminen Milon näkökulmasta. Mitä tarkemmin pystyt perustelevaan itsellesi syyn puuttua, sitä vakaampi pystyt olemaan keskustelutilanteessa ja seisomaan sanojesi takana. On myös tilanteita, joissa puuttuminen ei ole sinun tehtäväsi; joskus oma elämäntilanne voi olla niin raskas, että toisen auttamiseen ei yksinkertaisesti ole voimia. Sekin on tärkeää tunnistaa.

Valmistautuminen

- Ennen keskustelutilannetta on hyvä miettiä ennakkoon, mitä keskustelussa ehkä tapahtuu. Jos tunnet Milon hyvin, tiedät ehkä, mikä on hänelle tyypillinen tapa reagoida. Suuttuuko hän helposti? Vetäytykö hän? Kuittaako hän tilanteen naurulla? Varaudu myös siihen, mitä Milon reaktio sinussa herättää. Jos olet nopeasti kiihtyvä ja tiedät hermostuvasti helposti Milolle, valmistaudu siihen. Jos tiedät ahdistuvasi Milon reaktiosta, mieti, voisitko hyväksyä tunteesi ja antaa sen vain olla. Mieti myös sanavalintoja; miten asia on hyvä esittää juuri Milolle? Ota selvää ennakkoon siitä,

mistä Milo voisi saada apua. Näin voit selvemmin osoittaa olevasi hänen puolellaan.

Mandaatti

- Mandaatti tarkoittaa lupaa. Pyydä Milolta lupa keskustelulle: "Onko sinulla hetki aikaa / Onko sinulla nyt hyvä hetki jutella?" Yleensä ihminen on vastaanottavaisempi, jos hän on itse halunnut keskustella kanssasi, eikä hänellä ole kiire muualle. Muista, että Milolla on myös oikeus kieltäytyä keskustelusta; et voi pakottaa ketään siihen väkisin.

Keskustelu ja kuunteleminen

- Kun keskustelun aika on, pyri sanomaan asiasi mahdollisimman suoraan ja rauhallisesti. Älä selittele sanomiasiasi vaan luota siihen, että olet oikealla asialla. Turha selittely ja kiertely ("Siis ei tämä nyt oikeastaan ole mikään iso juttu..." "Mulle itsellekin käy joskus näin, eikä tää nyt varsinaisesti oo mikään sellanen juttu mistä...") vähentää sanomasi painoarvoa. Suora palaute on usein ystävällisempi tapa lähestyä, vaikka se ei siltä aluksi tunnukaan.

- Hyväksy Milon reaktio ja myös oma tunnereaktiosi. Pidä oma motiivisi mielessäsi.
- Kuuntele aidosti ja osoita, että kuulet sanoittamalla Milon reaktio: "Huomaan, että tämä ärsyttää/hämmmentää/huvittaa sinua." Anna Milon puhua ja vastata.

Ratkaisun etsiminen

- Kuunneltuasi Miloa kerro, että olet etsinyt valmiiksi tahoja, joiden puoleen voi kääntyä. Kerro, että apua on saatavilla ja näytä konkreettisesti, mistä. Lupaudu tarvittaessa avuksi.